

Opiskeluhoitopalveluiden käyttö ja saatavuus perusopetuksen oppilaiden kokemana – Kouluterveyskysely 2019

PÄÄLÖYDÖKSET

- Suuri osa koululaisista oli käynyt opiskeluhoitopalveluissa lukuvuoden aikana, useimmin kouluterveydenhoitajalla.
- 8. ja 9. luokkalaiset kokivat pääsyn vastaanotolle yleisimmin helpoksi. Vain pieni osa opiskeluhoitopalveluihin pyrkineistä ei ollut päässyt vastaanotolle.
- Suurin osa 8. ja 9. luokkalaisista koki saaneensa opiskeluhoitopalveluista tukea ja apua hyvinvointiin, kun oli sitä tarvinnut. Yleisimmin tukea oli saatu kouluterveydenhoitajalta. Pojat kokivat tyttöjä useammin saaneensa tukea ja apua.
- Kokemukset viimeisestä terveystarkastuksesta olivat myönteisiä. Tarkastus toteutui kokonaisuutena laadukkaasti noin kolmella neljästä 8. ja 9. luokkalaisista pojista ja puolella muista vastaajista.
- Vain noin neljä kymmenestä 4. ja 5. luokkalaisesta ja joka toinen 8. ja 9. luokkalaisista koki, että koulussa on aikuinen, jonka kanssa he voivat tarvittaessa keskustella mieltä painavista asioista.

Opiskeluhoitopalveluiden tavoitteena on edistää ja ylläpitää opiskelijan hyvää oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013). Työtä tehdään ensisijaisesti ehkäisevänä yhteisöllisenä opiskeluhoitotyönä, mutta myös yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon sisältyvät palvelut ovat tärkeä osa opiske-luhoittoa. Peruskoululaisilla opiskeluhoitoon kuuluvat kouluterveydenhuollon terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Kouluterveydenhoitajan ja kuraattorin palvelut ovat käytettävissä käytännössä kaikissa peruskouluissa ja psykologi- tai lääkäripalvelut noin yhdeksässä kymmenestä peruskoulusta (Wiss ym. 2020).

Yksilökohtaista ehkäisevää työtä tehdään erityisesti kouluterveydenhuollon terveystarkastuksissa, joita peruskoululaisille järjestetään vuosittain (Valtioneuvoston asetus 338/2011). Laajat terveystarkastukset, joihin kutsutaan myös vanhemmat, toteutetaan terveydenhoitajan ja lääkärin yhteistyönä vuosiluokilla 1, 5 ja 8. Terveystarkastusten sisältö sovitetaan kunkin lapsen ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin. Kansallisesti tarkasteltuna kouluterveydenhuollon määräaikaistarkastukset järjestetään hyvin (Hakulinen ym. 2018, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a). Palveluissa on kuitenkin alueellisia eroja esimerkiksi laajojen terveystarkastusten toteuttamisessa ja kouluterveydenhuollon tuen järjestämisessä sekä yhteistyössä (Hakulinen ym. 2018, Hietanen-Peltola ym. 2019a ja 2019b).

Myös koulukuraattorin ja koulupsykologin oppilasmäärissä, työn sisällössä ja toteutuksessa on vaihtelua (Hietanen-Peltola ym. 2019c ja 2019d). Vaikeaksi kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsyn ovat useimmiten kokeneet ne nuoret, joilla on hyvinvoinnin haasteita ja tuen puutetta koulunkäynnissä (Kivimäki ym. 2018). Terveydenhoitajien kokemus mahdollisuuksista tarjota tukea vaihtelee tuen tarpeesta riippuen (Hietanen-Peltola ym. 2019b).

Palvelujen kehittämiseen tarvitaan lapsilta ja nuorilta saatua palautetta. Tässä julkaisussa tarkastellaan lasten ja nuorten raportoimaa opiskeluhoitopalveluiden käyttöä ja saatavuutta sekä palveluista saatua tukea ja apua. Tarkastelu perustuu Kouluterveyskyselyn vuoden 2019 aineistoon (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b). Perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisilta kysyttiin käynneistä kouluterveydenhoitajan, kuraattorin ja psykologin vastaanotolla, terveystarkastuksesta ja siihen liittyvistä kokemuksista sekä mahdollisuudesta keskustella koulun aikuisen kanssa mieltä painavista asioista. Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisilta kysyttiin näiden lisäksi käynneistä koululääkärin vastaanotolla, koetusta pääsystä eri palvelujen ammattilaisten vastaanotolle sekä tuen ja avun saannista hyvinvointiin koulun eri aikuisilta. Tulokset raportoidaan sukupuolen mukaan jaoteltuna.

Käynnit opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisilla

Perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisilta kysyttiin käynneistä kouluterveydenhoitajalla, koulukuraattorilla ja koulupsykologilla. Vuonna 2019 kouluterveydenhoitajan vastaanotolla kuluneen lukuvuoden aikana ilmoitti käyneensä 87 prosenttia perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisista pojista ja 84 prosenttia tytöistä (taulukko 1). Vajaa puolet oppilaista oli käynyt kouluterveydenhoitajalla useammin kuin yhden kerran, jonka voidaan olettaa olleen määräaikainen terveystarkastus. Runsas kolmannes oppilaista oli asioinut terveydenhoitajalla 2-3 kertaa ja joka kymmenes vähintään neljä kertaa.

Hanne Kivimäki

hanne.kivimaki@thl.fi

Marke Hietanen-Peltola

marke.hietanen-peltola@thl.fi

Riikka Ikonen

riikka.ikonen@thl.fi

Näin tutkimus tehtiin:

Tutkimus perustuu Kouluterveyskyselyn aineistoon, joka kerättiin poikkileikkausasetelmalla maaliskuuhun 2019. Kouluterveyskysely on koko maan kattava väestötutkimus, jolla kerätään tietoa nuorten hyvinvoinnista, terveydestä ja palveluista. Kysely toteutetaan joka toinen vuosi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b)

Kohderymänä ovat perusopetuksen 4. ja 5. luokkien oppilaat (N=102 389) ja heidän huoltajansa (N=36 487), perusopetuksen 8. ja 9. luokkien oppilaat (N= 89 570) ja lukioiden (N=44 636) sekä ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat (N=25 047). Tässä julkaisussa käsitellään perusopetuksen oppilaiden tuloksia.

Opiskeluhoitopalvelujen koettua saatavuutta tarkasteltiin niiden vastaajien osalta, jotka ilmoittivat käyneensä tai yrittäneensä käydä palvelujen eri ammattilaisilla kuluneen lukuvuoden aikana. Kokemusta terveystarkastuksesta tarkasteltiin niiden vastaajien osalta, jotka ilmoittivat käyneensä terveystarkastuksessa lukuvuoden aikana. Lisäksi saatua tukea ja apua hyvinvointiin tarkasteltiin niiden osalta, jotka olivat ilmoittaneet tarvinneensa sitä.

Taulukko 1. Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaiden käynnit kouluterveydenhoitajalla luokan aikana (%) sukupuolen mukaan.

	Käynnit			
	Ei kertaa-kaan	Yhden kerran	2-3 kertaa	4 kertaa tai enemmän
4. ja 5. luokan pojat (N = 48 182)	16	41	35	9
4. ja 5. luokan tytöt (N = 48 839)	13	40	37	10
4. ja 5. lk kaikki (N = 97 282)	15	40	36	9

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2019

Käynnit koulukuraattorilla ja koulupsykologilla lukuvuoden aikana olivat harvinaisempia (taulukko 2). Perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisista tytöistä ja pojista noin joka kymmenes oli käynyt koulukuraattorilla ja viitisen prosenttia koulupsykologilla. Pojista 12 prosenttia ja tytöistä 7–8 prosenttia ei tiennyt, olivatko he käyneet kuraattorilla tai psykologilla lukuvuoden aikana.

Taulukko 2. Perusopetuksen 4. ja 5. luokan oppilaiden käynnit koulukuraattorilla ja koulupsykologilla luokan aikana (%)sukupuolen mukaan.

	Käynnit		
	Kyllä	Ei	En tiedä
Koulukuraattorilla			
4. ja 5. lk pojat (N = 48 432)	13	75	12
4. ja 5. lk tytöt (N = 48 973)	13	80	8
4. ja 5. lk kaikki (N = 97 664)	13	78	10
Koulupsykologilla			
4. ja 5. lk pojat (N = 48 561)	5	83	12
4. ja 5. lk tytöt (N = 49 092)	4	88	7
4. ja 5. lk kaikki (N = 97 912)	5	86	10

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2019

Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisilta kysyttiin sekä tarvetta palveluihin että käyntimääriä opiskeluhoitopalveluissa (taulukko 3). Kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin osalta tarkasteltiin muita kuin terveystarkastuskäyntejä.

Koettu tarve opiskeluhoitopalveluille vaihteli paitsi eri palvelujen myös vastaajan sukupuolen mukaan: pojat (68–94 %) kokivat tyttöjä (53–86 %) yleisemmin, ettei heillä ollut tarvetta käydä eri ammattilaisten vastaanotoilla. Niiden osuus, jotka olivat yrittäneet käydä vastaanotolla mutta jotka eivät olleet päässeet, oli kaikilla ammattilaisilla pieni, vain 1–2 prosenttia koko vastaajajoukosta.

Perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaiset tytöt olivat käyneet kaikilla opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisilla poikia yleisemmin. Kuluneen lukuvuoden aikana tytöistä oli terveystarkastuksen lisäksi käynyt kouluterveydenhoitajalla 45 prosenttia, koululääkärillä 25 prosenttia, koulukuraattorilla 15 prosenttia ja koulupsykologilla 12 prosenttia. Pojilla vastaavat osuudet olivat 30, 18, 8 ja 5 prosenttia.

Suurin osa kouluterveydenhoitajan palveluja käyttäneistä oli käynyt vastaanotolla terveystarkastuksen lisäksi 1–2 kertaa. Vähintään kolme kertaa oli terveydenhoitajalla käynyt 13 prosenttia tytöistä ja kuusi prosenttia pojista. Muilla opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisilla vähintään kolme kertaa oli käynyt tytöistä 7–8 prosenttia ja pojista kolme prosenttia.

Taulukko 3. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden käynnit opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisilla lukuvuoden aikana (%) sukupuolen mukaan.

	Käynnit vastaanotolla				
	En, ei ole ollut tarvetta	En, yritin enkä päässyt	Kyllä, 1-2 kertaa	Kyllä, 3-5 kertaa	Kyllä, yli 5 kertaa
Kouluterveydenhoitajalla muuten kuin terveystarkastuksessa					
8. ja 9. lk pojat (N = 40 456)	68	2	25	3	2
8. ja 9. lk tytöt (N = 43 037)	53	2	32	8	5
8. ja 9. lk kaikki (N = 83 651)	60	2	29	6	4
Koululääkärillä muuten kuin terveystarkastuksessa					
8. ja 9. lk pojat (N = 40 034)	81	1	15	2	1
8. ja 9. lk tytöt (N = 42 559)	74	1	19	4	3
8. ja 9. lk kaikki (N = 82 749)	77	1	17	3	2
Koulukuraattorilla					
8. ja 9. lk pojat (N = 40 004)	91	1	5	1	2
8. ja 9. lk tytöt (N = 42 615)	84	1	8	3	4
8. ja 9. lk kaikki (N = 82 770)	87	1	7	2	3
Koulupsykologilla					
8. ja 9. lk pojat (N = 39 888)	94	1	3	1	2
8. ja 9. lk tytöt (N = 42 562)	86	2	5	3	5
8. ja 9. lk kaikki (N = 82 606)	90	1	4	2	3

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2019

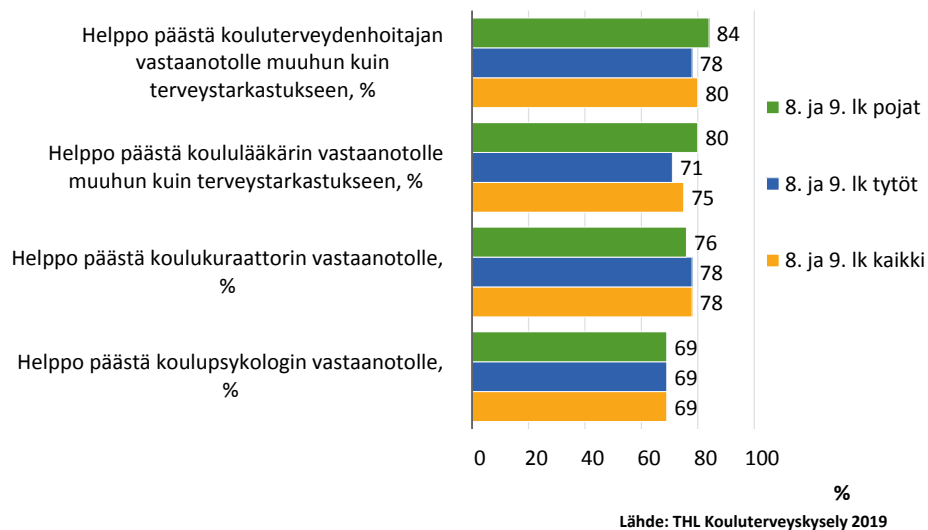
Opiskeluhoitopalveluihin pääsyn helppous

Opiskeluhoitopalveluissa käyneiltä ja vastaanotolle pyrkineiltä perusopetuksen 8. ja 9. luokkalaisilta kysyttiin vastaanotolle pääsyn helppoutta (kuviot 1). Vastaanotolle pääsyn koki helpoksi 69–84 prosenttia oppilaista. Vaikeimmaksi koettiin pääsy koulupsykologille. Pojat kokivat pääsyn kouluterveydenhoitajalle ja koululääkärille tyttöjä helpommaksi, tytöt puolestaan pääsyn kuraattorille poikia helpommaksi.

Palvelujen saatavuus

Opiskeluhoitopalveluiden saatavuudesta säädetään Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013):

- Oppilailla on koulussa oikeus kouluterveydenhuollon, kuraattorin ja psykologin palveluihin.
- Terveystarkastuksen työntekijän työaika tulee järjestää niin, että oppilas voi päästä vastaanotolle myös ilman ajanvarausta.
- Oppilaalle tulee järjestää mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti kuraattorin tai psykologin kanssa viimeistään seitsemäntenä työpäivänä sen jälkeen, kun hän on tätä pyytänyt. Kiireellisissä tapauksissa keskustelu tulee järjestää samana tai seuraavana työpäivänä.

Kuvio 1. Helpoksi palvelujen ammattilaisten vastaanotolle pääsyn kokeneiden osuus (%) opiskeluhoitopalveluita tarvitseista sukupuolen mukaan. Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaat (N = 8 330–32 837).

Kokemukset terveystarkastuksesta

57 prosenttia 4. luokkalaisista ja 77 prosenttia 5. luokkalaisista ilmoitti käyneensä kuluksen luokan aikana terveystarkastuksessa joko kouluterveydenhoitajan tai lääkärin luona. Vastaavasti 83 prosenttia 8. luokkalaisista ja 61 prosenttia 9. luokkalaisista ilmoitti käyneensä kouluterveydenhoitajan tarkastuksessa lukuvuoden aikana. Koululääkärin osalta luvut olivat 67 prosenttia ja 18 prosenttia.

Terveystarkastuksessa käyneiden kokemuksia selvitettiin tarkemmin. Suurin osa koki, että tarkastuksessa puhuttiin heille tärkeistä asioista, heidän mielipidettään kuunneltiin, puhuttiin kotiasioista ja että he uskalsivat kertoa asioistaan rehellisesti (taulukko 4). Suurin ero sukupuolten välillä oli omista asioista kertomisessa: 8. ja 9. luokan tytöt uskalsivat selvästi poikia harvemmin kertoa rehellisesti asioistaan tarkastuksessa.

Terveystarkastuksen tulkittiin toteutuneen laadukkaasti, kun siinä toteutuivat kaikki edellä mainitut tavoitteet. Näin tarkastellen tarkastus oli toteutunut laadukkaasti 4. ja 5. luokkalaisista tytöistä ja pojista noin puolella sekä 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä kuudella kymmenestä ja pojista seitsemällä kymmenestä.

Taulukko 4. Perusopetuksen 4. ja 5. sekä 8. ja 9. luokan oppilaiden kokemus lukuvuoden aikana tehdystä terveystarkastuksesta (%) sukupuolen mukaan.

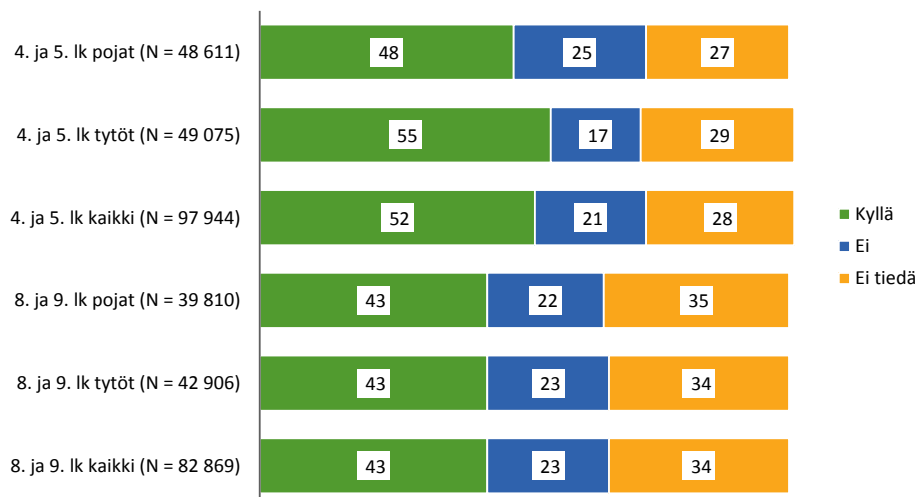
	Perusopetuksen 4. ja 5. lk (N = 62 216–63 570)			Perusopetuksen 8. ja 9. lk (N = 60 056–60 715)		
	Pojat	Tytöt	Kaikki	Pojat	Tytöt	Kaikki
Terveystarkastuksessa						
Puhuttiin minulle tärkeistä asioista	73	74	73	82	79	80
Kuunneltiin mielipidettäni	80	84	82	86	83	84
Puhuttiin kotiasioistani	72	74	73	84	84	84
Uskalsin kertoa asioistani rehellisesti	81	77	79	85	70	77
Terveystarkastus toteutuu nuorella laadukkaasti*	53	51	52	72	58	64

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2019

* Kaikki yllämainitut laadukkaan terveystarkastuksen osa-alueet toteutuivat.

Mahdollisuus keskusteluun sekä tuki ja apu hyvinvointiin

Lähes puolet oppilaista koki, että koulussa oli aikuinen, jonka kanssa he voivat tarvittaessa keskustella mieltä painavista asioista (kuvio 2). Perusopetuksen 4. ja 5. luokkalaisista joka neljäs ja 8. ja 9. luokkalaisista joka kolmas ei tiennyt, oliko koulussa tällaista aikuista.

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2019

Kuvio 2. Perusopetuksen 4. ja 5. sekä 8. ja 9. luokan oppilaiden kokemus mahdollisuudesta keskustella koulun aikuisen kanssa mieltä painavista asioista (%) sukupuolen mukaan.

8. ja 9. luokkalaisilta kysyttiin lukuvuoden aikana saadusta hyvinvointiin liittyvästä tuesta ja avusta. Tukea ja apua koki tarvinneensa kouluterveydenhoitajalta 38 prosenttia, lääkäriltä 20 prosenttia sekä psykologilta ja kuraattorilta 19 prosenttia tytöistä. Pojilla vastaavat osuudet olivat 27, 19, 14 ja 15.

Saatus tukea ja apua katsottiin tarkemmin niiden osalta, jotka ilmoittivat tarvinneensa apua (taulukko 5). Suurin osa ammattilaisen tuen tarvetta kokeneista ilmoitti saaneensa tältä tukea ja apua paljon tai jonkin verran. Yleisemmin tukea ja apua saatiin kouluterveydenhoitajalta, ja eniten vaille tarvittua tukea jäätiin koulupsykologin ja koulukuraattorin kohdalla. Pojat kokivat tyttöjä useammin saaneensa tarvitsemaansa tukea eri ammattilaisilta.

Taulukko 5. Koulun aikuisilta saatu tuki ja apu hyvinvointiin sukupuolen mukaan osuuksina (%) kyseisen ammattilaisen tukea ja apua tarvinneista perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista.

	Saanut tukea ja apua hyvinvointiin*			
	Kouluterveydenhoitajalta	Koululääkäriltä	Koulukuraattorilta	Koulupsykologilta
8. ja 9. lk pojat (N = 5 544–10 459)				
Kyllä, paljon	36	39	42	42
Kyllä, jonkin verran	55	48	41	38
Ei, mutta olisi tarvinnut	9	13	18	20
8. ja 9. lk tytöt (N = 8 091–15 922)				
Kyllä, paljon	24	23	26	26
Kyllä, jonkin verran	64	56	46	38
Ei, mutta olisi tarvinnut	13	22	29	36
8. ja 9. lk kaikki (N = 13 712–26 438)				
Kyllä, paljon	28	30	32	32
Kyllä, jonkin verran	60	52	44	38
Ei, mutta olisi tarvinnut	11	18	24	30

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2019

* Kysymyksen vaihtoehdot koskien opettajaa tai muuta aikuista koulussa on rajattu pois.

Käyntimäärien yhteys helpoksi koettuun pääsyyn vastaanotolle

Oppilaiden kokemusta vastaanotolle pääsyn helppoudesta tarkasteltiin käyntimäärien mukaan (taulukko 6). Suurin osa (67–83 %) vastaanotolla käyneistä koki pääsyn helpoksi. Käyntimäärien lisääntyminen ei juuri ollut yhteydessä kokemukseen palveluun pääsyn helppoudesta. Niistä, jotka eivät olleet yrityksistään huolimatta päässeet haluamallaan opiskeluhoitopalvelun ammattilaiselle, luonnollisesti pienempi osa (29–43 %) koki pääsyn vastaanotolle helpoksi.

Taulukko 6. Helpoksi palvelujen ammattilaisten vastaanotolle pääsyn kokeneiden osuus (%) opiskeluhoitopalveluita tarvinneista* käyntimäärien mukaan tarkasteltuna. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat (N = 8 330–32 837).

	Käyntimäärät			
	En, yritin enkä päässyt	Kyllä, 1-2 kertaa	Kyllä, 3-5 kertaa	Kyllä, yli 5 kertaa
Pääsy kouluterveydenhoitajalle helppoa**	33	83	83	79
Pääsy koululääkärille helppoa**	43	77	78	67
Pääsy koulukuraattorille helppoa	36	81	83	79
Pääsy koulupsykologille helppoa	29	74	79	74

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2019

* Tarkastelusta on rajattu pois ne vastaajat, jotka ilmoittivat, ettei heillä ole ollut tarvetta käydä vastaanotolla lukuvuoden aikana.

** Helppo päästä muuhun kuin terveystarkastukseen

Käyntimäärien yhteys kokemukseen avun ja tuen saamisesta

Hyvinvointiin liittyvää avun ja tuen saantia tarkasteltiin suhteessa käyntimääriin (taulukko 7). Ne, jotka olivat yrittäneet vastaanotolle, mutta eivät olleet päässeet, kokivat luonnollisesti saaneensa vähiten apua kyseiseltä ammattilaiselta. Vastaanotolla käyneistä valtaosa (81–93 %) koki saaneensa tukea ja apua hyvinvointiin. Myös suuri osa (81–87 %) niistä oppilaista, jotka eivät olleet kokeneet tarvetta käydä kouluterveydenhoitajan tai koululääkärin vastaanotolla terveystarkastuksen lisäksi, kokivat saaneensa heiltä apua ja tukea hyvinvointiin. Samoin noin kaksi kolmesta, jotka eivät olleet käyneet kuraattorin tai psykologin vastaanotolla, koki saaneensa heiltä apua ja tukea.

Taulukko 7. Tukea ja apua hyvinvointiin saaneiden osuus (%) kyseisen ammattilaisen tukea ja apua tarvinneista* käyntimäärien mukaan. Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat (N = 13 435–26 228).

	Käyntimäärät**				
	En, ei ole ollut tarvetta	En, yritin enkä päässyt	Kyllä, 1-2 kertaa	Kyllä, 3-5 kertaa	Kyllä, yli 5 kertaa
Saanut tukea ja apua kouluterveydenhoitajalta	87	48	92	93	89
Saanut tukea ja apua koululääkäriltä	81	47	87	88	81
Saanut tukea ja apua koulukuraattorilta	67	26	88	92	91
Saanut tukea ja apua koulupsykologilta	62	19	86	91	91

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2019

* Tarkastelusta on rajattu pois ne vastaajat, jotka ilmoittivat, etteivät ole tarvinneet apua lukuvuoden aikana kyseiseltä koulun aikuiselta.

** Kouluterveydenhoitajan ja koululääkärin osalta tarkasteltiin muita kuin terveystarkastuskäyntejä.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Opiskeluhoitopalvelut ovat ennaltaehkäiseviä lähipalveluita, joilla on ensiarvoisen tärkeä tehtävä koululaisten hyvinvoinnin tukemisessa sekä varhaisen avun ja tuen tarjoamisessa. Kouluterveyskyselyn 2019 mukaan suuri osa lapsista ja nuorista käyttää opiskeluhoitopalveluita, kokee pääsyn vastaanotolle helpoksi ja on saanut opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisilta tukea ja apua hyvinvointiinsa. Tulokset heijastelevat hyvin Valtioneuvoston asetuksen (338/2011) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) myötä parantunutta tilannetta henkilöstöresurssien ja palvelun saatavuuden suhteen (Wiss ym. 2020).

Opiskeluhoillon resursseissa on kuitenkin edelleen niukkuutta ja alueellista vaihtelua, jonka vuoksi oppilaat ovat eriarvoisessa asemassa palvelujen saannin suhteen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a, Wiss ym. 2020). Myös osa Kouluterveyskyselyyn vastanneista nuorista koki vastaanotolle pääsyn vaikeaksi tai ei ollut saanut apua ja tukea hyvinvointiinsa. Lisäksi monet lapsista ja nuorista kertoivat, ettei koulussa ollut aikuista, jonka kanssa keskustella mieltä painavista asioista.

Lain mukaan opiskeluhoitopalveluissa tulee havaita kasvua ja kehitystä vaarantavia tekijöitä ja tunnistaa tarve varhaiselle tuelle (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, Valtioneuvoston asetus 338/2011). Terveydenhoitajien ja lääkäreiden kokema valmius tarjota tukea vaihtelee kuitenkin paljon tuen tarpeen syystä riippuen (Hietanen-Peltola ym. 2019b).

Monialaisessa yhteistyössä yksittäisten oppilaiden tukemiseksi riittää vielä kehitettävää. Tarve tiiviimpään yhteistyöhön tulee esiin kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten työssä. Myös opettajien kanssa yhdessä tarjottavaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoitoa ja asiantuntijaryhmien työskentelyä on tarve yhdenmukaistaa ja kehittää. (Hietanen-Peltola ym. 2019b). Yksilökohtaisen opiskeluhoillon lisäksi hyvinvoinnin edistämiseksi on tärkeä rooli yhteisöllisellä opiskeluhoollolla eli koulun hyvinvointia tukevalla toimintakulttuurilla. Tarvitaan myös tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa.

Valtaosa myös niistä oppilaista, jotka eivät ole tarvinneet opiskeluhoitopalveluja, ilmoittivat saaneensa niiden ammattilaisilta tukea ja apua hyvinvointiinsa. Tämä kertoo palvelujen ammattilaisten onnistuneesta yhteisöllisestä hyvinvointityöstä, jota on voitu toteuttaa esimerkiksi ryhmätapaamisina, oppitunteina tai hyvinvoinnin teemapäivinä ja viikkoina. Kouluterveydenhuollon osalta tukea on luonnollisesti saatu myös vuosittaisissa terveystarkastuksissa, vaikka muihin käynteihin kouluterveydenhoitajalla tai lääkäriellä ei ole ollut tarvetta.

Tukea tarvitaan lapsuuden, nuoruuden ja perheen elinkaaren normaaleiden kehitysvaiheiden aikana, mutta myös erilaisissa vaativissa elämäntilanteissa. Kevään 2020 koronaepidemian aikana kouluterveydenhuollon resursseja leikattiin vahvasti ja käyntimäärät laskivat huomattavasti, vaikka lasten ja nuorten hyvinvointi herätti entistä enemmän huolta (Hietanen-Peltola ym. 2020). Aiemman tutkimuksen perusteella on havaittu, että 1990-luvun laman aikana kouluterveydenhuollon palveluista leikanneet kunnat joutuivat 2000-luvulla käyttämään enemmän lasten ja nuorten erikoissairaanhoidon palveluja (Paakkonen 2012). Nyt on pidettävä huoli siitä, että sama, kalliiksi tullut virhe ei pääse toistumaan. Opiskeluhoitopalvelut nähdään entistä tärkeämmiksi palveluiksi vastattaessa korona-ajan synnyttämään tuen tarpeeseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020). Myös hallitusohjelma painottaa opiskeluhoitopalvelujen vahvistamista ja mitoitussuosituksen laatimista henkilöstölle (Valtioneuvosto 2019).

Lähteet

Hakulinen Tuovi, Hietanen-Peltola Marke, Vaara Sarianna, Merikukka Marko, Pelkonen Marjaana 2018: Ajanmukaiset käytänteet ja pitkät perinteet neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa: Palvelujen seurantatutkimus 2016–2017. Raportti 11. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-190-4>

Hietanen-Peltola Marke, Vaara Sarianna, Hakulinen Tuovi, Hastrup Arja 2020: Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronakeväänä 2020. Tuloksia kouluterveydenhuollon verkoston ja perhekeskusverkoston tiedonkeruista. Työpaperi 26/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-521-6>

Hietanen-Peltola Marke, Vaara Sarianna, Hakulinen Tuovi, Merikukka Marko 2019a: Kouluterveydenhuollon terveystarkastukset – sisällöt yksilöllisiä, järjestämistavat vaihtelevat. Tutkimuksesta tiiviisti 26, 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-375-5>

Hietanen-Peltola Marke, Vaara Sarianna, Hakulinen Tuovi, Merikukka Marko 2019b: Tuen järjestäminen ja yhteistyö kouluterveydenhuollossa – työn edellytyksissä kehitettävää. Tutkimuksesta tiiviisti 27, 2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-376-2>

Hietanen-Peltola Marke, Vaara Sarianna, Laitinen Kristiina 2019a: Koulukuraattoripalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhoollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 4/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-271-0>

Hietanen-Peltola Marke, Vaara Sarianna, Laitinen Kristiina 2019b: Koulupsykologipalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhoollon seurannasta 2018. Tutkimuksesta tiiviisti 5/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-273-4>

Kivimäki Hanne, Saaristo Vesa, Wiss Kirsi, Frantsi-Lankia Marjut, Ståhl Timo, Rimpelä Arja: Access to a school health nurse and adolescent health needs in the universal school health service in Finland. Scandinavian Journal of Caring Sciences 2018. <https://doi.org/10.1111/scs.12617>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020: Tutkijoiden näkemyksiä koronaepidemian vaikutuksista ja tarvittavista toimenpiteistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö 3.4.2020. <https://minedu.fi/documents/1410845/4996910/Tutkijoiden+n%C3%A4kemyksi%C3%A4+koronaepidemian+vaikutuksista+ja+tarvittavista+toimenpiteist%C3%A4/c2128ade-43e4-03ac-6037-aa7b02877493/Tutkijoiden+n%C3%A4kemyksi%C3%A4+koronaepidemian+vaikutuksista+ja+tarvittavista+toimenpiteist%C3%A4.pdf>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Paakkonen Tarja 2012: Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujärjestelmä vaikeahoitoisuuden näkökulmasta. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 36. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0660-1>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a: Terveydenedistämisasiivisuus (TEA) perusterveydenhuollossa 2018 –tiedonkeruun perustaulukot. Päivitetty 7.8.2019. <https://teaviisari.fi/teaviisari/content/file/187>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b: Kouluterveyskysely. www.thl.fi/kouluterveyskysely

Valtioneuvosto 2019: Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>

Wiss Kirsi, Hietanen-Peltola Marke, Laitinen Kristiina, Palmqvist Riia, Saaristo Vesa, Saukko Niina 2020: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa: TEA 2019: Koulupäivään liikuntaa lisäävät toimenpiteet ovat yleistyneet. Tilastoraportti 15/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020051938346>

Muuta kirjallisuutta

Kouluterveyskyselyn tulokset www.thl.fi/lapsetnuoretperheet/tulokset

Ikonen Riikka, Helakorpi Satu 2019: Lasten ja nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti 33/2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091528281>

Tämän julkaisun viite:

Kivimäki H, Hietanen-Peltola M, Ikonen R. (2020) Opiskeluhoitopalveluiden käyttö ja saatavuus perusopetuksen oppilaiden kokemana – Kouluterveyskysely 2019. Tutkimuksesta tiiviisti 39/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-603-9 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-603-9>